

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for Buøya i Herøy kommune, Nordland

Kystlynghei og strandeng

NIBIO RAPPORT | VOL. 6 | NR. 161 | 2020

Thomas H. Carlsen, Sven Emil Hinderaker & Annette Bär
Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for Buøya i Herøy kommune, Nordland. Kystlynghei og strandeng.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Thomas H. Carlsen, Sven Emil Hinderaker & Annette Bär

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
06.01.2021	6/161/2020	Åpen	52011	19/00786
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02703-4	2464-1162	33	1	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Klima- og Miljøavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Anne Sofie Bråge Fjeldstad

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, utvalgte naturtyper, Buøya, kystlynghei, semi-naturlig strandeng, naturbeitemark, beiting

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Rapporten gir en beskrivelse av en strandenglokalitet og en kystlyngheilokalitet på Buøya ved Andøya (også kalt Andbuøya) i Herøy kommune. Rekartlegginga av Buøya har resultert i en mer presis og faglig korrekt avgrensning av viktige naturtyper etter DN-håndbok 13. Buøya benyttes som sommerbeite for norsk kvitsau (NKS). Det beiter rundt 20-25 søyer med lam fra mai til oktober. Skjøtselsplanen tar utgangspunktet i nåværende drift. Anbefalte skjøtselstiltak er å fortsette beitinga med sau tilsvarende slik det er per i dag. Det bør utføres tiltak mot bjørkeoppslag og einer hvis man ønsker å øke verdien av kystlyngheia. Tiltak mot veitistel anbefales før veitistel brer seg mer ut over øya.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Herøy

STED/LOKALITET:

Buøya (Tenna)

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

AVD. LEDER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Annette Bär

FORSKER

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Skjøtselsplanen for Buøya (Tenna) i Herøy kommune har utarbeidet på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, klima- og miljøavdelingen. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel av kystlynghei og strandeng som ligger innenfor beitearealet på Buøya. Skjøtselsanbefalinger tar hensyn til beitebrukernes driftsopplegg, kapasitet og ønsker. Planen er i samsvar med faggrunnlaget for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2012).

Skjøtselsplanen er delt inn i ulike kapitler. Kapittel 1 og 2 gir en generell beskrivelse av de truede naturtypene innenfor beiteområdet. Del 3 omfatter en kort beskrivelse av naturgrunnlaget og dagens drift i tillegg til at den omhandler skjøtsel av lokalitetene, samt oppfølgingen av disse. Del 4 gir en beskrivelse av naturtypene som inngår i drifta, og genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i naturbase. Områdebeskrivelsene for Buøya ble utarbeidet basert på kartlegging av NIBIO i 2020.

Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for kystlynghei (Jordal 2014) og strandeng (Bratli 2014a).

Takk til beitebrukerne Ketil Pettersen, samt Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid, verdifull informasjon og tilbakemeldinger i forbindelse med utarbeiding av planen. Vi takker også student Sven Emil Hinderaker for hjelp under kartlegging, beitebrukerintervjuer og utforming av skjøtselsplanen.

Tjøtta, 15.11.2020

Annette Bär

Prosjektleder

NIBIO, Tjøtta

Innhold

1	Generelt om kystlynghei.....	5
2	Generelt om Strandeng	10
3	Skjøtselsplan for Buøya, Herøy.....	14
3.1	Kort områdebeskrivelse av Buøya	16
3.2	Hensyn og prioriteringer	17
3.3	Tradisjonell og nåværende drift	17
3.4	Aktuelle erfaringer med skjøtselen	17
3.5	Artsmangfold og observerte endringer	17
3.6	Spesielle forhold	18
3.7	Driftsbeskrivelse Buøya	19
3.8	Mål for skjøtsel på Buøya	20
3.9	Planlagte skjøtselstiltak på Buøya	21
3.9.1	Beiterelaterte tiltak	21
3.9.2	Planer for sviing.....	21
3.9.3	Andre planlagte skjøtselstiltak	22
3.9.4	Oppfølging av skjøtselsplanen	22
4	Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase	23
4.1	Strandeng og strandsump	23
4.2	Kystlynghei.....	26
	Bilder	29
5	Videreførende informasjon	32
	Kilder	33
	Vedlegg.....	34

1 Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som forplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også arts mangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne

arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtreddende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkeling, klokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttøringsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernlova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvêdet og skadet røsslyng forringer beiten mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beiten må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at saueene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for saueene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f.eks. forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene. Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

Lyngsviing er en vanlig skjøtselsform i kystlynghei.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler. Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

2 Generelt om Strandeng

(hentet fra faktaark for strandeng og strandsump (Bratli 2014)).

Definisjon

Popularisert beskrivelse

Strandeng og strandsump er åpne gras- og urtedominerte vegetasjonstyper på finkornet materiale i fjæresonen. Strandengene finnes gjerne i langgrunne og lite eksponerte bukter der akkumulasjon av finsedimenter foregår.

Teknisk definisjon

Naturtypen består av T12 Strandeng og T11 saltpanne, samt M8 Helofytt-saltvannsump i Naturtyper i Norge (NiN). I tillegg inngår T33 Semi-naturlig strandeng.

Hvorfor er typen viktig

Strandenger har mange økologiske spesialister tilpasset saltpåvirkningen fra havet, og som har hovedtyngden av sine forekomster innenfor naturtypen. Strandenger utgjør som regel relativt små arealer. Mange arter lever primært i kortvokste strandenger. Særlig i Sør-Norge er typen blitt utnyttet til jordbruksformål, kanskje først og fremst beite. Strandenger er viktige hekke- og rasteplasser for fugler. Typen er utsatt for inngrep, arealbruksendringer og forurensing. Beitet strandeng i god hevd er også i tilbakegang. På bakgrunn av dette er strandeng vurdert som nær truet (NT) i Norsk rødliste for naturtyper 2011 og sørlige typer i boreonemoral sone er vurdert som sterkt truet (EN). Sørlige strandenger har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper og mange rødlistede arter kan finnes innen relativt små arealer. Dette er habitatspesialister som ofte er knyttet til kortvokst strandeng.

Utbredelse

Strandeng og strandsump finnes langs hele kysten av Norge. Kulturmarkstyper dominerer i sør. Her er de aller fleste større, kortvokste strandenger trolig semi-naturlige. Naturlige strandenger i sør forekommer som mindre strandenger ofte grunnlendt og derved mindre utsatt for takrør, og strandengvegetasjon på mer eksponerte steder der strandeng kan forekomme som mindre areal sammen med andre naturtyper.

Naturfaglig beskrivelse

Strandeng er lysåpen vegetasjon i fjæresonen - grensesonen mellom marine og terrestriske økosystemer. Utseendemessig karakteriseres typen av vegetasjon dominert av salttolerante urter og gras (halofytter). De er ofte sukkulente og beskyttet mot saltsprøyt av vokslag, eller har andre tilpasninger som gjør at de tåler salte omgivelser. Trær og busker mangler. Strandenger dannes på steder med svært liten helning på beskyttede steder med akkumulasjon av finmateriale. Her er det så liten bevegelse i vannet at kun de fineste partiklene føres mot land og avleires. Landheving er en viktig faktor i strandengene. På grunn av landhevingen som fortsatt pågår etter siste istid, nydannes strandenger over lang tid, mens indre deler går over til andre fastmarksystemer, ofte skog eller

kulturmarkseng. Typen kan både danne smale soner langs sjøen, små fragmenter på eksponert strand eller store sammenhengende flater i grunne bukter. Av og til finnes den i veksling med andre kysttyper som strandberg, åpen grunnlendt naturmark og stein-, grus- og steinstrand. På eksponerte strender kan typen finnes som små fragmenter på mer beskyttede steder.

De viktige økologiske faktorer i strandenger er varighet av oversvømming og marin salinitet. Langs oversvømmingsgradienten deles strandengene i nedre, midtre og øvre landstrand. Ovenfor øvre landstrand ligger sjøsprøyt-sonen (supralittoral sone) - de deler av strandenga som kun mottar saltvann fra sjøsprøyt og bølgeslag, men som ikke regelmessig blir oversvømmet. Marin salinitet er en annen viktig faktor som danner grunnlag for å skille ut brakkvannsenger og saltenger. Ferskvannstilførsel kan dels komme fra sig fra landsida, eller fra elver og bekker. Saltpanner er forsenkninger i landstranda der saltvannet fordamper og fører til saltanriking.

Oversvømmingsgraden gir opphav til karakteristiske vegetasjonsbelter. En typisk sonering på en salt, kortvokst strandeng kan være rene bestander av salturt *Salicornia* spp. i nedre havstrand. Ovenfor er det gjerne en sone dominert av saltgras *Puccinellia* spp., etterfulgt av et saltsiv-belte *Juncus gerardii*, som gradvis går over i rødsvingeldominans *Festuca rubra* i den øvre landstranda. I nord inngår blant annet ishavstarr *Carex subspathacea*. I den nedre/midtre landstranda finnes arter som strandkryp *Glaux maritima*, strandstjerne *Tripolium maritimum*, fjæresauløk *Triglochin maritima* og strandkjempe *Plantago maritima*. Det største artsmangfoldet av strandengspesialister er i den øvre landstranda (saltsiv-rødsvingel-beltet). Det er som regel her sjeldne og rødlistede arter som dverggylden *Centaureum pulchellum* (VU), tusengylden *C. littorale* (EN), ormetunge *Ophioglossum vulgare* (VU) og finnmarksnøkleblom *Primula nutans* ssp. *finmarchia* (NT) forekommer. Artsantallet øker gjerne videre innover gjennom supralittoralen på grunn av et økende antall arter som også forekommer i engvegetasjon uten saltpåvirkning, f. eks. tiriltunge *Lotus corniculatus*, jåblom *Parnassia palustris*, smårapp *Poa pratensis* ssp. *irrigata* og småengkall *Rhinanthus minor*. I forsenkninger blir ofte salt vann stående og fordampe etter perioder med høy vannstand, og dermed anrikes jorda med salter i den grad at de vanlige dominantene ikke kan vokse her. I disse saltpannene finnes ettårige arter som salturt, saltbendel *Spergularia salina* og saftmelde *Suaeda maritima*.

Brakkvannsenger har en tilsvarende sonering, men ofte med mindre tydelige belter. Med økende ferskvannspåvirkning kan også arter med tilknytning til ferskvannsstrender inngå i strandeng og strandsump. Eksempler på arter som indikerer brakkvannsforhold er fjæresivaks *Eleocharis uniglumis* og rustsivaks *E. rufus*. Ferskvannssig begunstiger også strandsump med høyvokste graminider som blant annet takrør *Phragmites australis*. På mudderbunn i vannstranda kan det forekomme samfunn med "pusleplanter" som dvergsivaks *Eleocharis parvula* (NT), firling *Crassula aquatica* (VU) og evjebloomarter *Elatine* spp. - arter som ofte også forekommer på mudderbunn i ferskvann.

Mange strandenger er eller har vært i hevd som beite (vanligst) eller slått. Særlig i sør er trolig de fleste strandenger kulturpåvirket. I NiN er det derfor semi-naturlig strandeng foreslått som egen hovedtype. De kulturpåvirkede strandengene gror igjen med helofytter (særlig takrør) dersom beite opphører. Hevdtilstand og gjengroing er derfor viktige faktorer. Beiting fra ville dyr, primært gåsebeite er en faktor som kommer i tillegg og som også har betydning, da dette opprettholder kortvokste strandenger. Naturlige og semi-naturlige strandenger vil i praksis ha mange likhetstrekk og felles arter og derfor er de samlet i et felles faktaark. Imidlertid er det svært viktig å vurdere hevdtilstand og behov for skjøtsel ved beskrivelse og verdisetting av strandenglokaliteter.

Det er stor forskjell på tidevann fra nord til sør i Norge. Dette har innvirkning på hvor stort areal som påvirkes av saltvann. Helt sør, i Oslofjorden, på Sørlandet og Jæren, er tidevannsforskjellen liten, rundt 30 cm. Fra Stavanger og nordover øker tidevannsforskjellene og de største forskjellene finnes i Øst-Finnmark (over 2 m). Særlig nordover kan i tillegg torvdannelse spille en viss rolle i øvre del der ferskvannsig kommer innenfra.

Det er stor regional variasjon fra sørlige typer i Oslofjorden og Sørlandet til nordlige, arktiske typer på Varanger-halvøya. Variasjonen omfatter de bioklimatiske sonene boreonemoral til sørarktisk tundra-sone (BN – SATZ). Både strandengartene generelt og de rødlistete artene er overveiende sørlige, og det varierer fra art til art hvor langt nord de går langs kysten. Et viktig unntak er et element knyttet til arktiske og sibirske strender med en utbredelse som strekker seg inn i Finnmark nordfra og østfra. Eksempler på slike nordlige arter er teppesaltgras *Puccinellia phryganodes*, ishavstarr, ishavstjerneblom *Stellaria humifusa* og strandreverumpe *Alopecurus arundinaceus*.

Delnaturtyper

Inndeling følger tentativt NiN i 5 undertyper.

Naturlig strandeng. Både brakke og salte utforminger av strandenger med liten grad av kulturpåvirkning. Gåsebeite kan gi kortvokst strandeng. Omfatter den tradisjonelle inndelingen av landstranda fra nedre geolittoral til supralittoral sone, i tillegg også saltpanner og forstrand-vegetasjon (salturtvegetasjon – saftmelde, mm). Omfatter også pøler og smådammer med undervannseng, der disse forekommer på strandenga (f.eks. hesterumpeutforminger), samt kortskuddstrand.

Semi-naturlig strandeng. Typisk kortvokst beitepåvirket strandeng. Enkelte strandenger har, i det minste tidligere, også blitt slått. Omfatter i følge NiN versjon 2 midtre og øvre geolittoral, samt supralittoralsonen. Skilles fra naturlige strandenger etter hevdintensitet (trinn: svært ekstensiv – moderat intensiv - ekstensiv med spor etter intensiv).

Strandsump. Omfatter helofyttdominert vegetasjon i vannstranda (helofytt-saltvannsump, der plantene vokser med røttene under vann mer enn 50 % av tida) og sumpvegetasjon på landsiden. Domineres av store graminider (pollsivaks, havsivaks, havstarr mm). Suksjonstrinn etter opphør av bruk, for eksempel takrørdominerte enger, føres til semi-naturlig strandeng. Særlig mot nord kan også strandsump få myrpreg med innslag av myrarter.

Påvirkning/ bruk

Typen er utsatt for inngrep, arealbruksendringer og forurensing. Mange strandenger er utfylt og nedbygd. Strandenger brukes også til beite og slått og gjengroing etter manglende bruk er særlig i sørlige deler av landet et problem. Beitet strandeng i god hevd er i tilbakegang. Strandenger er også utsatt for forurensing og ulike typer slitasje fra ferdsel. Lokalteter i nedkant av fulldyrka mark kan være påvirket av avrenning fra jordbruk. Fremmede arter kan også utgjøre et problem.

Verdisetting

Strandeng er vurdert som sårbar (VU) i Rødliste for naturtyper 2011. Sørlige strandenger (i boreonemoral sone) er vurdert som en sterkt truet (EN) type. Dette tilsier at særlig sørlige strandenger (strekningen Østfold – Rogaland) bør gis høy verdi. Alle forekomster som er i god hevd anses som viktig eller svært viktige.

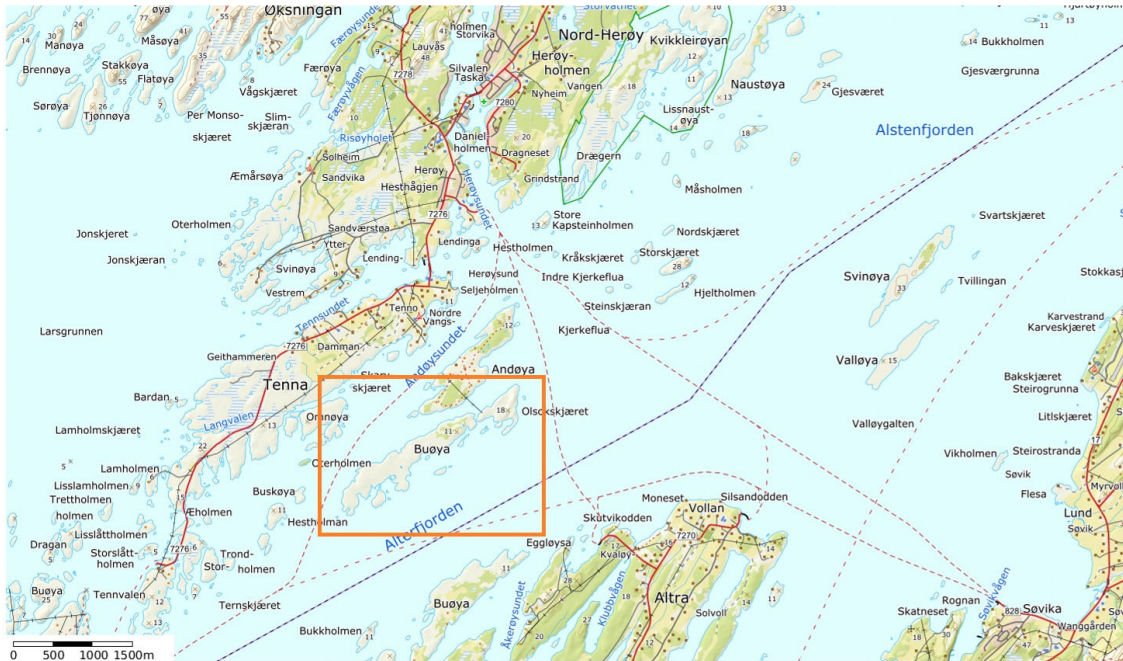
Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtsel bør opprettholdes i kulturpåvirkede strandenger, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. I de fleste tilfeller er beiting tilpasset den enkelte lokalitet mest aktuell skjøtselsform, men slått er også aktuelt, særlig der hvor beite er vanskelig å få til. Husdyrslag er også viktig. Sau er trolig ugunstig i en del lokaliteter med sjeldne arter (beiter blant annet strandrødtopp *Odontites vernus* ssp. *litoralis*). Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter (husdyrslag, antall dyr og tidspunkt for beite). Storfebeite er trolig best ved restaurering av takrørdominerte strandenger.

Ferdsel og annen type slitasje bør begrenses i sårbare lokaliteter, især i pressområder og i viktige fugleområder. Fremmede arter utgjør generelt et mindre problem i strandenger, men der hvor de forekommer bør fjerning foretas. Rynkerose *Rosa rugosa* er eksempel på en fremmed problemart som bør fjernes.

3 Skjøtselsplan for Buøya, Herøy

GRUNNEIER: Tom Wangsholm Moss/Jørn Wangsholm (Gnr./Bnr.: 2/1) Ketil Pettersen (Gnr./Bnr.: 2/2) Jan Roger Andre Jenssen/Grete Helen Jensen (Gnr./Bnr.: 2/3) Fem eiere (Gnr./Bnr.: 2/4) Bodil Iren Pettersen/Ketil Pettersen (Gnr./Bnr.: 2/5)		ANSVAR SKJØTSEL: Ketil Pettersen	LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Kystlynghei verdi C, lokalt viktig. Strandeng verdi A, svært viktig
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 01.12.2020 DATO REVIDERING:		DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 15.06.2020 DATO BEFARING (REVIDERING):	
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): August, 2020: intervju November, 2020: innhenting av tilleggsinfo.			
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV: Thomas H. Carlsen, Sven Emil Hinderaker & Annette Bär			FIRMA: NIBIO
UTM SONE LOKALITET(ER): 33W	NORD: 7316154	ØST: 0376068	GNR./BNR.: 2/1-5
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Skjøtselsplanareal: 696 daa Hvorav: Kystlynghei (D07): 560 daa Strandeng (G05): 135 daa AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):		DEL AV VERNEOMRÅDE: Nei HVILKET VERN:	DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Nei

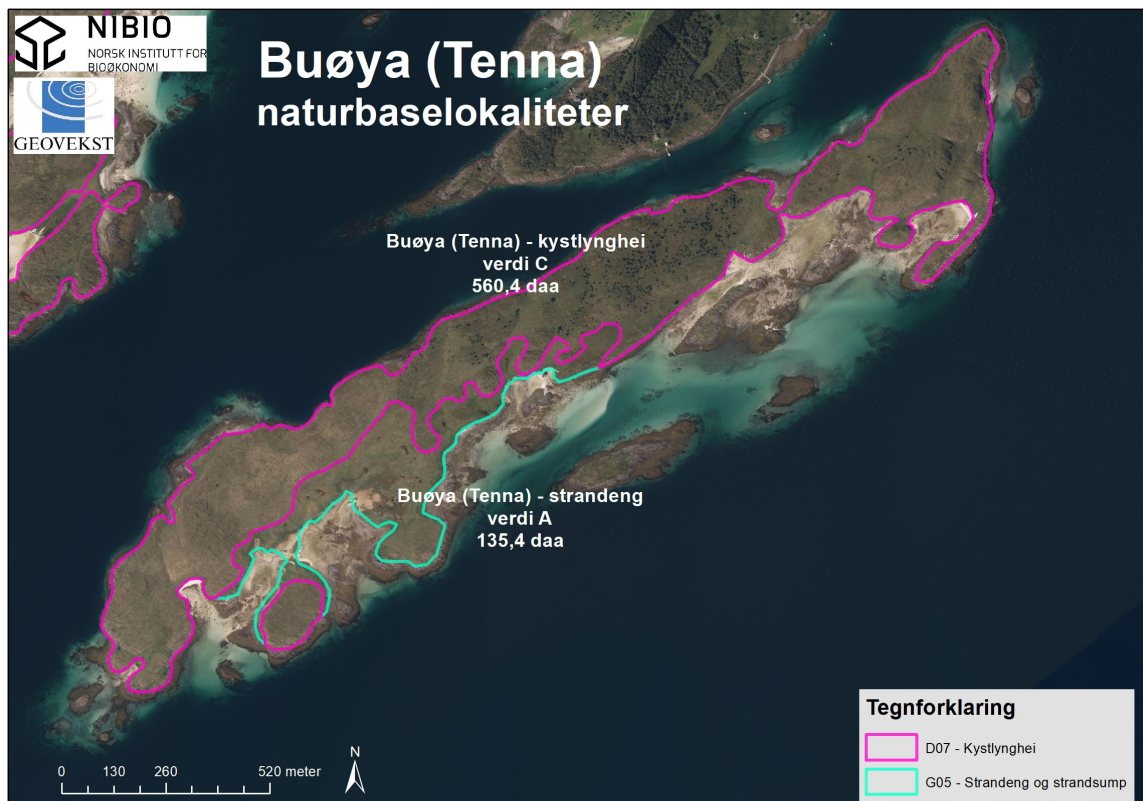

Koordinatsystem: UTM 33

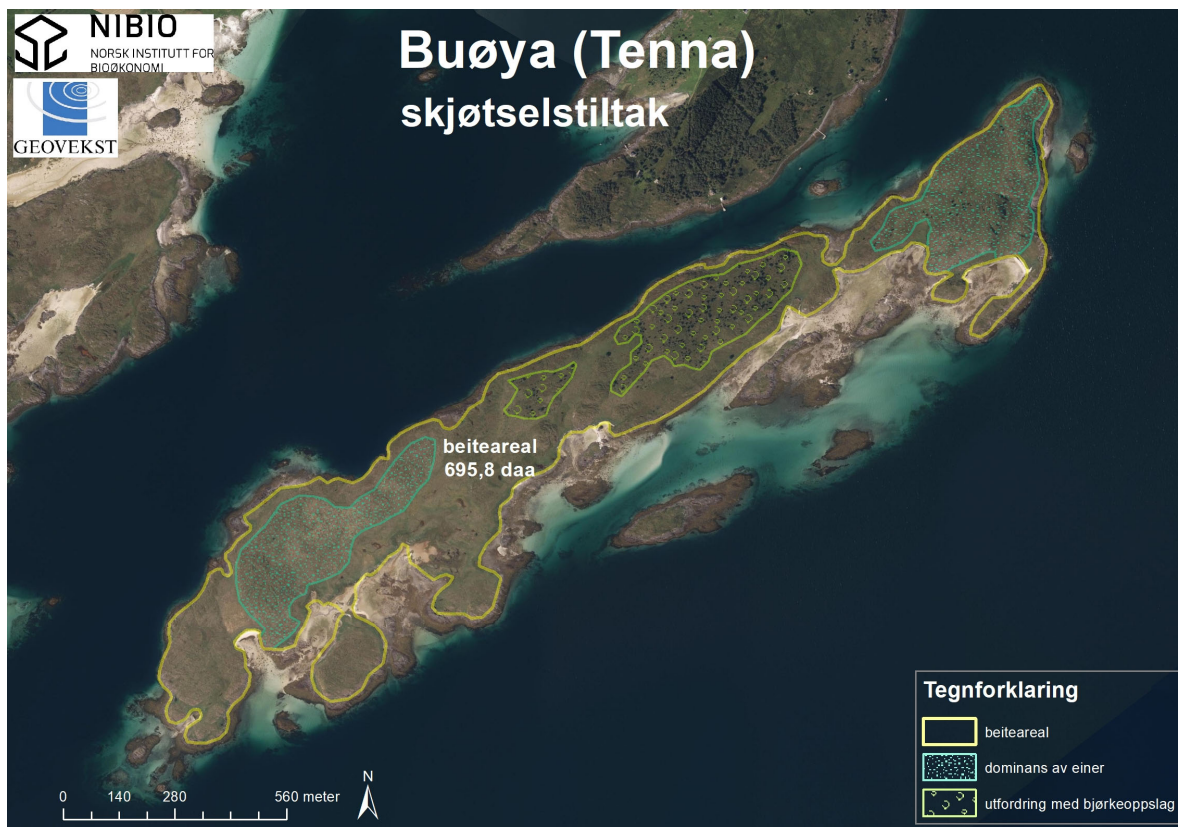
kilden.nibio.no

08.12.2020

Figur 1: Oversiktskart over beliggenhet til Buøya, Herøy kommune.

Figur 2: Kart over Buøya, Herøy kommune inkludert oppdaterte naturtypeavgrensninger.

Figur 3: Kart som viser beitearealet på Buøya og områder med spesielle skjøtelsesutfordringer.

3.1 Kort områdebeskrivelse av Buøya

Buøya ligger øst for Tenna, og sør for Andøya i Herøy kommune, Nordland (Figur 1). Buøya har ikke vært bebodd, men det finnes steintufter etter en sommerfjøs og/eller en høysjø. Buøya befinner seg i sørboreal vegetasjonssone (SB) i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon (O3) (Moen, 1998). Berggrunnen består hovedsakelig av kalkspatmarmor noe som gjenspeiles i rik vegetasjon. Øya er langstrakt og har flere strandengkomplekser langs sørøstsiden, hovedsakelig på kalksandsubstrat. Naturtypene består i hovedsak av nedre og øvre strandeng som glir over i naturbeitemark, lynghei og partier med hestehavreeng. Store deler av vegetasjonen på den nordlige halvdel har et sterkt kalkpreg med et rikt artsmangfold, spesielt på mer grunnlendt mark hvor vegetasjonen er i god kontakt med grunnen. Strandengområdene er omfattende og strekker seg enkelte områder langt inn på øya, før de går mot andre naturtyper. UTM: 33W 0376067 7316154.

Buøya er ca. 700 daa og har en lang brukshistorie som beiteøy, noe navnet også indikerer. Det meste av øyas areal er registrert som innmarksbeite i NIBIOs Kilden (www.kilden.nibio.no). Buøya har tradisjonelt sett vært fellesbeite for gårdene på Andøya (G.nr/B.nr: 2/1-5), og ble tidligere relativt hardt beitet av opptil 120 sauer med lam (Ketil Pettersen, pers. medd). I senere år, fra 1980-tallet og til i dag har beitetrykket vært betydelig lavere enn når det var aktiv drift på Andøya. Dette har ført til begynnende gjengroing på deler av øya. Lyngheia har ikke vært brent i nyere tid.

I Naturbase ligger hele Buøya, inkludert en stor andel fjære og sjø, inne som svært verdifull strandeng og strandsump. Arealet er beregnet til 2.200 daa, noe som langt ifra er reelt. Buøya er drøye 700 daa stor og kun en liten brøkdel at arealet er av typen strandeng og strandsump. Registreringa fra 1994 baserer seg på den omfattende havstrandsundersøkelsen i Nordland fra 1988 (Elven m.fl. 1988). Oppdraget i år var, i tillegg til å utforme skjøtelsesplan, å revidere naturbaseregistreringa for Buøya. Dette for å gi et mer presist grunnlag for tilskudd relatert til skjøtelsesarbeid (se figur 2).

3.2 Hensyn og prioriteringer

Buøya består av kystlynghei i mosaikk med naturbeitemark som er i relativt dårlig tilstand og stedvis under gjengroing med bjørk. Beitetrykket i kystlyngheia kunne ha vært høyere, men som følge av at einer har bredt om seg og dominerer i store partier og at mosedekket er tykt og tett i partier er beitekapasiteten lav og det bør foretas restaurering for å redusere einer og mosedekket først. Resterende areal på Buøya består av strandeng som er i svært god tilstand. Her er det ikke behov for høyere beitetrykk og det bør vises hensyn til hekkende våtmarksfugler. Det ble bl.a. funnet hekkende rødstilk.

Det anbefales generelt ikke høyere beitetrykk på sommerhalvåret, men beiting med gammelnorsk sau (GNS) på vinterhalvåret kan være et alternativ for å få bedre avbeiting av einer og bjørk, som på sikt vil bedre beiteforholdene.

Det bør vurderes å tynne ut bjørk i avmerkede områder på skjøtselskartet og kontrollere at bjørka ikke brer seg utover partiene den vokser i dag. Når det gjelder einer fjernes denne mest effektivt gjennom å svi av egnede felt under optimale forhold. Døde einerkvister bør fjernes manuelt mer ryddesag eller tang etter brannen for å unngå at søyer kan skade jur. Sviing vil også kunne fjerne en del av det tykke mose dekket som begrenser oppvekst av gras og urter.

3.3 Tradisjonell og nåværende drift

Buøya har vært ei viktig felles utmarksbeiteøy for gårdsbrukerne på Andøya. Det har vært fire aktive gårdsbruk på Andøya i lang tid, men på 1960-tallet ble Andøya, som mange andre øyvær, fraflyttet og drifta opphørte gradvis. Buøya ble benyttet som beite i lang tid etter fraflyttinga på Andøya og fram til 1980-tallet har beitetrykket vært relativt høyt. Rundt 120 søyer med lam av norsk kvitsau (NKS) beitet på Buøya da. De siste 30-40 årene har beitetrykket vært betydelig lavere, noen som bl.a. har ført til gryende gjengroing med bjørk og einer. Dagens beitetrykk er på ca. 20-25 sauer (NKS) med lam som beiter fra mai til månedsskiftet september/oktober. I dag er det to brukere som har hver sin besetning med sau (se kap. 3.7 for detaljer). I tillegg til sau beiter store flokker med gås på øya. I slutten av april til siste del av mai raster titusenvis av hvitkinngås på Helgelandkysten og Vesterålen. Tenna på Herøy er et av de viktigste rasteområdene på Helgeland (Shimmings m.fl. 2020) og Buøya blir også benyttet som beite for gåsa på forsommeren. Hvitkinngåsas avbeiting tidlig i sesongen kan i enkelte år føre til konkurranse med sauene og redusert beitegrunnlag i første fase av beitesesongen. I juni og utover sommeren er det grågåsa som beiter i strandengvegetasjonen. Grågåsa utgjør (foreløpig) en lav trussel som konkurrent for beitegrunnet.

3.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Beitebruker er i stor grad tilfreds med slaktevekter og dyrevelferd for dyrene som beiter på Buøya. Det er tydelig at sauene foretrekker å beite i strandengene og i mindre grad i lyngheia. Dette er typisk for norsk kvit sau, som prefererer grasrikt beite fremfor lyngdominert beite. Dette er nok årsaken til at tilstand på strandengene fremstår som meget bra, mens tilstand i kystlyngheia er dårlig med svak hevd. Forekomst av krypende einer er betydelig i hele kystlyngheilokaliteten, noe som er typisk for kalkrike lyngheier og naturbeitemark i forfall på Helgeland.

3.5 Artsmangfold og observerte endringer

Heiutformingene er for det meste artsrike, spesielt på nord- og østsiden, i områder med grunnere jordsmonn. Kalkindikatorer som blåstarr, hårstarr, loppestarr, rødsildre, fjellsmelle, fjellfrøstjerne, tuesildre, stortveblad og vårmarihånd opptrer hyppig i de kalkrike heiene. I de intermediære heiområdene dominerer krekling, blokkebær og einer i større grad, men med innslag av kalkindikerende orkideer som vårmarihånd og stortveblad. Våtmarkspartier i den nordlige delen av Buøya er rikmyrer med innslag av kalkindikatorer som fjellfrøstjerne, hårstarr, taglstarr og kjevlestarr.

Enkelte av myrområdene i midten av øya er saltpåvirkede og fattigere, med arter som smårørkvein, myrhatt, bukkeblad, hesterumpe, rustsivaks og fjæresivaks.

Dominerende art i store deler av strandenga er rødsvingel. I nedre strandenger vokser strandkryp, strandkjempe og fjæresaltgras sammen med rødsvingel, mens i øvre deler er det innslag av arter som gåsemure, saltsiv, krypkvein, buestarr, smårapp, jåblom og tiriltunge. I et pølsystem vokser pølstarr, rustsivaks og fjæresivaks. Ormetunge (VU) finnes i ei hestehavreng sør på øya. Enga er kalkrik og det ble også registrert arter som dunhavre, hestehavre, fjellfrøstjerne, enghumleblom, stortveblad, engmarihånd, stortveblad, hvitmaure, hvitbladtistel, mjødukt, tveskjeggveronika, taglstarr, kornstarr, blåstarr, fjelltistel og noe sølvbunke.

Havørn hekker på Buøya. I tillegg er det registrert flere våtmarksarter knyttet til de betydelige strandengarealene (nabolokaliteten). Rødlistede arter som vipe (EN), brushane (EN), makrellterne (EN), sanglerke (VU), storspove (VU), ærfugl (NT), stær (NT), gjøk (NT) og tyvjo (NT) er blant artene som har blitt registrert på øya.

I og med at Buøya ikke har hatt skjøtselsplan fra før, er det per i dag ikke mulig å vurdere endringer. Dette vil være mulig ved neste revisjon.

3.6 Spesielle forhold

Veitistelen er en toårig plante som i hovedsak etablerer seg i forstyrret mark, i naturbeitemarker eller i strandeng og tangvoller. På grunn av sitt effektive forsvar mot å bli beitet på som følge av lange, nålespisse torner, blir veitistelen i beitemark stående med et stort konkurransefortrinn mot andre spiselige planter. Veitistelen spres seg derfor effektivt i beitelandskap som gjerne også har litt tråkkaskader. Frøene kan både fly med vinden, men også overleve sjøvann, og opptrer derfor ofte først i strandenger og strandnære områder når den etablerer seg på nye områder. Dette ser vi i mange tilfeller på Helgelandskysten og problemet er økende. Det ble ikke registrert veitistel på Buøya under feltbefaringa, men den vokser i nærområdet og på naboøyer bl.a. på Tenna, i Kvikkleirøyran og på Austbø og det er overhengende fare for at den også vil kunne etablere seg i strandengene på Buøya.

Å hanske med veitistel er krevende, men mulig. Første leveår er veitistel kun en rosett med få og små blader ned i bakken og derfor ikke så lett å få øye på. Andre leveår strekker planten seg og produserer blomster på en eller flere kraftige stengler. Det er i denne fasen at veitistelen kan bekjempes ved å kutte blomsterstengelen lavt på bakkenivå. Dette må skje før blomstring slik at ikke blomsterstanden klarer å sette frø etter avkuttinga. Dette må foretas flere ganger i vekstsesongen da blomstringsperioden for arten er lang. Dessuten kan det settes blomstrende sideskudd etter kuttinga. Plantene bør deretter fjernes og helst brennes for å forhindre ettermodning av blomsten og påfølgende spredning av frøene.

3.7 Driftsbeskrivelse Buøya

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: 19.06.2020. Sven Emil Hinderaker i dialog med Ketil Pettersen
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): Norsk kvit sau (NKS) er på sommerbeite fra mai til månedsskiftet september/oktober. Beiteområdet omfatter strandenglokaliteten som består av delområder med kystlynghei, naturbeitemark, myr og åpen grunnlendt mark.
Hvor mange dyr beiter i område: 20-25 sauer med lam. Ketil hadde 12-14 søyer med lam og Harald Jakobsen hadde 7 voksne sauer og 5 lam.
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): Ingen områder har blitt svidd så langt.
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing: Har, og ønsker å rydde søppel som driver/blåser i land.
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)? Til ca. 1980/1990: Høyt beitetrykk med opptil 120 sauer og lam. Fra 1990: Lavt beitetrykk. Kan ikke huske at det noen gang har vært svidd på Buøya.
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? Rydding av søppel. Fjerning av tilvoksende bjørk/løvsskog. Det er alltid behov for mer rydding av einer, sitkagran og bjørk. Antall beitedyr kunne sikkert økes om sommeren, men beitegrunnlaget tidlig om våren begrenser antall dyr samt at det vil medføre en del investering i utstyr som ikke vurderes å være forsvarlig.
Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)? Ormetunge (VU) og orkideer kan beites under for høyt beitetrykk. Orkideer blir gjerne preferert av sau som mat. Artene er å den andre siden også truet av gjengroing, hvis beitetrykket blir for lavt. Det anbefales å prioritere manuell skjøtsel av veitistel for å begrense spredninga. Veitistel er toårig og beste tiltaket for å hindre frøspiring er å kutte blomsterstanden (lavt/nede ved basis) før blomstring.
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Jevnt tilsyn gjennom sesongen, og noe tilvenning til økologisk kraftfor for å forenkle samling om høsten.
Beskriv tilgang til ly på beite: Ikke relevant for halvårsbeite, men finnes en del klynger med større trær (bjørk) som gir ly.
Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass:

Ikke relevant ved sommer/halvårsbeite. Hvis ekstrem tørke blir dyrene flyttet fra øya
<p>Beskriv vanntilgang til dyra på beite:</p> <p>Myrområdene og rennende vann i bekker. Har aldri opplevd at drikkevannkilde har vært 100% tilfrosset / islagt. Heller ikke relevant så lenge beitinga foregår i sommerhalvåret</p>
<p>Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel <u>dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»</u>):</p>
<p>Driften gjennom året:</p> <p>Sauene slippes ut i midten av mai, og blir sanket i løpet oktober, alt etter forhold.</p>
<p>Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?</p>
<p>Andre kommentarer:</p>

3.8 Mål for skjøtsel på Buøya

<p>Hovedmål for lokaliteten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sikre god hevd av strandenglokaliteten gjennom moderat beiting med sau i sommerhalvåret. - Holde landskapet åpent med minst mulig gjengroing.
<p>Konkrete delmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fortsette med beiting med nåværende antall dyr på beite i sommerhalvåret - Forhindre bjørk i å spre seg i landskapet. Utbredelsen holdes på dagens nivå - Redusere forekomst av krypende einer gjennom brenning og/eller manuell fjerning.
<p>Ev. spesifikke mål for delområde(r):</p> <p>-</p>
<p>Tilstandsmål arter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innslag av røsslyng med forskjellige aldersstadier i lyngheivegetasjon. Dette fordrer en betydelig restaureringsfase (vil kunne øke verdien av kystlyngheia). - Dekning av einer bør reduseres for å bedre beiteforholdene i kystlyngheia.
<p>Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tynning av bjørk for å redusere dekningsgrad og tetthet på øya. Det anbefales å tynne ut bjørk der den dominerer. - Ha oppsyn med veitistel. Hvis problemarten etablerer seg bør blomstrende individer elimineres.

3.9 Planlagte skjøtselstiltak på Buøya

3.9.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:			
Videreføring av beiting med norsk kvitsau på sommerhalvåret innenfor et beiteareal på 696 daa, hvorav 560 daa er per d.d. definert som Kystlynghei, D07 (verdi C) og hvorav 135 daa er definert som Strandeng (G05). Optimalt antall dyr i forhold til beitetrykk, utstyringsbehov og arbeidsinnsats ifølge beitebrukeren er rundt 20 søyer + lam.			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting med totalareal: 696 daa beiteareal	årlig	Derav beite i kystlynghei/ tilskudd antall søyer 560 daa kystlyngheilokalitet hvorav 60 % kystlynghei = 34 søyer _____ * maks. 1 søye/10 daa	
Utstyringsbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting:			

3.9.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:			
Som et kostnadseffektivt restaureringstiltak kan brenning av einer vurderes. Ved å brenne av einer og senere fjerne einerkvistene manuelt, vil beitekvaliteten i lyngheia blir gradvis bedre. Brenning vil også kunne gi grunnlag for at røsslyng vil kunne (re)etablere seg i heiområdene.			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing: Sviing av einer innenfor avgrensede områder (figur 3) eller manuell fjerning ved bruk av ryddesag med egnet kniv	Etter kapasitet	Totalt 189 daa/ca. 10 daa per år _____ * 1000 kr /daa	
Utstyringsbehov knyttet til sviing: Brannvifter, gassbrenner			

3.9.3 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK			
Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting.			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak i prioritert rekkefølge:			
Tynning og rydding av bjørk i områdene der bjørk dominerer (figur 3)	Etter kapasitet	Totalt 87,5 daa/ca. 5 daa per år	
Utstysbehov: ryddesag, motorsag			

3.9.4 Oppfølging av skjøttselplanen

OPPFØLGING
Skjøttselplanen skal evalueres innen 5 år:
Ja
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper:
Nei
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøttselplanen:
Ketil Pettersen, grunneier og beitebruker

4 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

4.1 Strandeng og strandsump

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Buøya, strandeng		Kommune: Herøy		Områdenr.: 181810123	
ID i naturbase:		Registrert i felt av: Thomas Holm Carlsen og Sven Emil Hinderaker		Dato: 15.06.2020	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Elven m.fl. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland 2A. Beskrivelser for region Sør-Helgeland.				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): G05 Strandeng og Strandsump 95 % Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): G04 Sand- og grusstrand – 3 % G06 Driftsvoll - 2%			Grunntyper etter NiN, 1:5000 (% andel fordeling): G0503 – Hevdet med beite – 95 % G0402 – Overgang til sump, saltpanne – 3 % G0603 - Flerårig gras/urtetangvoll – 2 %		
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
<20 m	x	God	x	Slått	
20-50 m		Svak		Beite	x
50-100		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/ hagestell	
Vegetasjonstyper: Salin og brakk forstrand/panne (U3) Nedre og midtre strandeng (U4) Øvre salteng (U5) Brakkvannseng (U7) Sumpstrand (U9)					

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Buøya ble befart den 15.06.2020 av Thomas Holm Carlsen og Sven Emil Hinderaker, NIBIO. Formål var å kartlegge naturtyper etter DN håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007), og å utarbeide en skjøtelsesplan for Buøya. Buøya er fra tidligere registrert som ett stort og grovt avgrenset polygon med Strandeng og strandsump. For å få en realistisk og forvaltningsmessig relevant skjøtelsesplan for lokaliteten har NIBIO rekartlagt og oppdatert naturtypeavgrensinger og verdisetting for Buøya, på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Buøya er en relativt stor ubebodd øy på omtrent 700 daa, som ligger sør for Andøya og sørøst for Tenna i Herøy kommunen, Nordland. Buøya har tradisjonelt vært felles utmarksbeite for de fem gårdene på Andøya og blir ofte kalt for Andbuøya.

Berggrunnen består hovedsakelig av kalkspatmarmor noe som gjenspeiles i rik vegetasjon. Øya er langstrakt og har flere strandengkomplekser langs sørøstsiden, hovedsakelig på kalksandsubstrat. Naturtypene består i hovedsak av nedre og øvre strandeng som glir over i naturbeitemark, lynghei og partier med hestehavreeng. Store deler av vegetasjonen på den nordlige halvdelene har et sterkt kalkpreg med et rikt arts mangfold, spesielt på mer grunnlendt mark hvor vegetasjonen er i god kontakt med grunnen. Strandengområdene er omfattende og strekker seg enkelte områder langt inn på øya, før de går mot andre naturtyper. Lokaliteten ligger i sørboreal vegetasjonssone (SB) i sterkt oseanisk vegetasjonssesjon (Moen, 1998). UTM: 33W 0376067 7316154.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Strandenga på Buøya er stor, intakt og kompleks og består hovedsakelig av naturtypen strandeng og strandsump (G05, 95%) som hevdes med sauebeite (G0503). Resterende areal består av sand og grusstrand (G04, 3%) og driftsvoll (G06, 2%). Størrelsen på strandenga er på 135 daa og strekker seg langt inn på øya er av spesiell morfologisk utforming bl.a. med et interessant dreneringssystem (Elven m.fl. 1988). Flere ulike vegetasjonstyper ble registrert sånn som salin og brakk forstrand/panne (U3), nedre og midtre strandeng (U4), øvre salteng (U5), brakkvannsenseng (U7) og sumpstrand (U9). Øvre salteng dominerer.

Arts mangfold:

Dominerende art i store deler av strandenga er rødsvingel. I nedre strandenger vokser strandkryp, strandkjempe og fjæresaltgras sammen med rødsvingel, mens i øvre deler er det innslag av arter som gåsemure, saltsiv, krypkvein, buestarr, smårapp, jåblom og tiriltunge. I et pølsystem vokser pølstarr, rustsivaks og fjæresivaks. Ormetunge (VU) ble registrert i ei hestehavreeng sør på øya. Denne r kalkrik og det ble registrert arter som dunhavre, hestehavre, enghumleblom, stortveblad, engmarihånd, hvitmaure, hvitbladtistel, mjødurt, tveskjeggveronika, taglstarr, kornstarr, blåstarr, fjelltistel, gåsemure og noe sølvbunke.

I tillegg er det registrert flere ulike vadere og ender knyttet til de betydelige strandengarealene som enkeltbekkasin, rødstilk, småspove, grågås og hvitkinngås (under vårtrekket). Rødlistede arter som vipe (EN), brushane (EN), makrellterne (EN), sanglerke (VU), storspove (VU), ærfugl (NT), stær (NT), gjøk (NT) og tyvjo (NT) er blant artene som har blitt registrert på øya.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Buøya har vært ei viktig felles utmarksbeiteøy for gårdsbrukerne på Andøya. Det har vært fire aktive gårdsbruk på Andøya i lang tid, men på 1960-tallet ble Andøya, sånn som mange andre øyvær, fraflyttet og drifta opphørte gradvis. Buøya ble benyttet som beite i lang tid etter fraflyttinga på Andøya og fram til 1980-tallet har beitetrykket vært relativt høyt. Rundt 120 søyer med lam av norsk kvitsau (NKS) benyttet Buøya til sommerbeite da. De siste 30-40 årene har beitetrykket vært betydelig lavere, noen som bl.a. har ført til gryende gjengroing med bjørk og einer. Dagens beitetrykk er på ca. 20-25 sauer (NKS) med lam som beiter fra mai til månedsskiftet september/oktober. I tillegg til sau beiter store flokker med gås på

øya. I slutten av april til siste del av mai raster titusenvis av hvitkinngås på Helgelandkysten og Vesterålen. Tenna på Herøy er et av de viktigste rasteområdene på Helgeland (Shimmings m.fl. 2020) og Buøya blir også benyttet som beite for gåsa på forsommeren. Hvitkinngåsas avbeiting tidlig i sesongen kan i enkelte år føre til konkurranse med sauene og redusert beitegrunnlag i første fase av beitesesongen. I juni og utover sommeren er det grågåsa som beiter i strandengvegetasjonen. Grågåsa utgjør (foreløpig) en lav trussel som konkurrent for beitegrunnlaget.

Tilstand på strandenga er meget god. Beitedyrene beiter med moderat beitetrykk og holder strandenga åpnet med lavt feltsjikt. Veitistel har blitt registrert på øya men har ikke etablert seg ordentlig ennå. Hvis man finner blomstrende individer (2-årige) bør de fjernes manuelt for å unngå videre spredning inn i strandenga og i kystlyngheia. Beitedyra favoriserer veitistel ved å unngå å beite på arten. Veitistel er ikke en fremmedart, men en problemart som har etablert seg i strandenger, kystlynghei og naturbeitemark de siste par tiårene.

Fremmede arter:

Ingen fremmede arter registrert.

Kulturminner:

Steintufter etter en sommerfjøs på nordsida av øya.

Skjøtsel og hensyn:

Lokaliteten må sees i sammenheng med resten av landskapet på øya. Bjørkeoppslaget midt på øya tyder på at det har vært en fase i nyere tid der beitetrykket har vært for lavt og bjørka har fått etablert seg. Den massive einerforekomsten tyder også på utilstrekkelig beitetrykk i nyere tid. Tilgroing med einer er typisk i regionen for gjengroende, kalkrike lyngheier og naturbeitemarker. Med tanke på strandengene virker beitetrykket å være optimalt. Det må også tas i betraktning at strandengene også beites av hvitkinngås og grågåsa. Strandengene er viktig for ulike ender og vadere og et for høyt antall beitedyr vil kunne forstyrre hekkesesongen til vadere og ender som hekker i strandenglokaliteten.

Det anbefales ikke høyere beitetrykk på sommerhalvåret, men beiting med gammelnorsk sau (GNS) kan da være et alternativ på vinterhalvåret for å få bedre avbeiting av einer og bjørk. Eldre raser kan i større grad beite på mindre attraktive vekster og vil bedre kunne forhindre eventuell gjengroing enn nåværende beiting med sau, samtidig som mangfoldet av urter i mindre grad vil påvirkes negativt ved høyere beitetrykk.

Del av helhetlig landskap:

Sammen med Tenna utgjør Buøya viktige og store åpne naturtypekompleks med kystlynghei, naturbeitemark og strandeng. Områdene er viktige beitemarker og er også viktige leveområder for en rekke våtmarksfugler.

Verdibegrunnelse:

Strandengene på Buøya er relativt artsrike med orkideer som vårmarihånd og engmarihånd, sårbare og sjeldne arter som ormetunge (VU) og marinøkkel (tidligere rødlistet) og forekomst av kalkindikatorer som taglstart, blåstart, fjellfrøstjerne, rødsildre, hårstart, loppestarr m.m. Artsmangfoldet er høyest i overgangene mellom strandengene og de øvrige naturtypene lengre inn på øya. Strandenglokaliteten er av betydelig størrelse, er intakt og holdes i hevd gjennom beiting med sau og gjess. Tilstanden er god som følge av ingen tegn til gjengroing og at lokaliteten er upåvirket i forhold til utbygging eller uttak av skjellsand. Forekomst av veitistel bør holdes nede eller elimineres. Strandenglokaliteten på Buøya får verdi A, svært viktig.

Merknad:

4.2 Kystlynghei

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Buøya, kystlynghei		Kommune: Herøy		Områdenr.: 181810124		
ID i naturbase:		Registrert i felt av: Thomas Holm Carlsen og Sven Emil Hinderaker		Dato: 15.06.2020		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Elven m.fl. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland 2A. Beskrivelser for region Sør-Helgeland.				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): D07 Kystlynghei - 60 % Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): D04 Naturbeitemark – 20 % G05 Strandeng og strandsump – 10 % Grunnlendt mark/nakent berg - 10 %			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): D0711 kalkkysthei – 15 % D0712 kalkkystfukthei – 25 % D0709 intermediær kysthei – 5 % D0710 intermediær kystfukthei – 15 % D0416 lågurtbeiteeng – 15 % D0420 kalkbeitefukteng – 5 % G0504 hevdet med beite – 10 %			
Verdi (A, B, C): C			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Tørr gras-urterik hei (H2) Fuktig lynghei (H3) Frisk fattigeng (G4) Hestehavreeng (G10) Øvre salteng (U5)
< 20 m	x	God		Slått		
20-50 m		Svak	x	Beite	x	
50-100m		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/ hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Buøya ble befart den 15.06.2020 av Thomas Holm Carlsen og Sven Emil Hinderaker, NIBIO. Formål var å kartlegge naturtyper etter DN håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007), og å utarbeide en skjøtelsesplan for Buøya. Buøya er fra tidligere registrert som ett stort og grovt avgrenset polygon med Strandeng og strandsump. For å få en realistisk og forvaltningsmessig relevant skjøtelsesplan for lokaliteten har NIBIO rekartlagt og oppdatert naturtypeavgrensinger og verdisetting for Buøya, på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Buøya er en relativt stor ubebodd øy på omtrent 700 daa, som ligger sør for Andøya og sørøst for Tenna i Herøy kommunen, Nordland. Buøya har tradisjonelt vært felles utmarksbeite for de fem gårdene på Andøya og blir ofte kalt for Andbuøya.

Berggrunnen består hovedsakelig av kalkspatmarmor noe som gjenspeiles i rik vegetasjon. Øya er langstrakt og har flere strandengkomplekser langs sørøstsiden, hovedsakelig på kalksandssubstrat. Naturtypene består i hovedsak av nedre og øvre strandeng som glir over i naturbeitemark, lynghei og partier med hestehavreeng. Store deler av vegetasjonen på den nordlige halvdelene har et sterkt kalkpreg med et rikt arts mangfold, spesielt på mer grunnlendt mark hvor vegetasjonen er i god kontakt med grunnen. Strandengområdene er omfattende og strekker seg enkelte områder langt inn på øya, før de går mot andre naturtyper. Lokaliteten ligger i sørboreal vegetasjonssone (SB) i sterkt oseanisk vegetasjonssesjon (Moen, 1998). UTM: 33W 0376067 7316154.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lyngheiarealet på Buøya er stort sett gras- og urterik og variert. Stedvis er det vanskelig å skille mellom naturbeitemark med lynginnslag og gras- og urterike kalkheier. Tidligere da beitetrykket var betydelig høyere hadde nok større deler av øya mer engpreg, mens hovedpreget nå er at Buøya er dominert med lynghei. Det er usikkert når heia ble brent sist eller om det har blitt brent i det store og hele. Likevel defineres området som kystlynghei (D07, 60%) i mosaikk med naturbeitemark (D04, 20%). Flekker og partier med strandeng og strandsump (G05, 10%) og noe grunnlendt mark/nakent berg (10 %) er inkludert i lokaliteten som til sammen er 560 daa.

Kystlyngheia er stedvis svært kalkrik (kalkspatmarmor) og består av grunntypene kalkkysthei (D0711) og kalkkystfukthei (D0712). I mindre kalkrike områder finnes intermediær kysthei (D0709) og intermediær kystfukthei (D0710). Naturbeitemarka er representert av grunntypene lågurtbeiteeng (D0416) og kalkbeitefukteng (D0420). Resterende areal er av typen strandeng hevdet med beite (G0504).

Vegetasjonstypene er en kombinasjon av Tørr gras-urterik hei (H2), Fuktig lynghei (H3), Frisk fattigeng (G4), Hestehavreeng (G10) og Øvre salteng (U5).

Arts mangfold:

Heiutformingene er for det meste artsrike, spesielt på nord- og østsiden, i områder med grunnere jordsmonn. Kalkindikatorer som blåstarr, hårstarr, loppestarr, rødsildre, fjellsmelle, fjellfrøstjerne, tuesildre og vårmarihånd opptrer hyppig i de kalkrike heiene. I de intermediære områdene dominerer krekling, blokkebær og einer i større grad, men har innslag av urter som vårmarihånd, stortveblad og marinøkkel. Ormetunge (VU) finnes i noen av hestehavreengene sør på øya. De våtere nordlige områdene later til å være rikmyr med innslag av arter som hårstarr, taglstarr og kjevlestarr. Enkelte av myrområdene i midten av øya er saltpåvirkede og mer fattige/intermediære, med arter som pølstarr, myrhatt, bukkeblad, hesterumpe, rustsivaks og fjæresivaks. Strandengene er dominert av rødsvingel med innslag av tiriltunge, fjærekoll, gåsemure mot eng og hei. Havørn hekker på Buøya. I tillegg er det registrert flere våtmarksarter knyttet til de betydelige strandengarealene (nabolokaliteten). Rødlistede arter som vipe (EN), brushane (EN), makrellterne (EN), sanglerke (VU), storspove (VU), ærfugl (NT), stær (NT), gjøk (NT) og tyvjo (NT) er blant artene som har blitt registrert på øya.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Buøya har vært ei viktig felles utmarksbeiteøy for gårdsbrukerne på Andøya. Det har vært fire aktive gårdsbruk på Andøya i lang tid, men på 1960-tallet ble Andøya, sånn som mange andre øyvær, fraflyttet og drifta opphørte gradvis. Buøya ble benyttet som beite i lang tid etter fraflyttinga på Andøya og fram til 1980-tallet har beitetrykket vært relativt høyt. Rundt 120 søyer med lam av norsk kvitsau (NKS) benyttet Buøya til sommerbeite da. De siste 30-40 årene har beitetrykket vært betydelig lavere, noen som bl.a. har ført til gryende gjengroing med bjørk og einer. Dagens beitetrykk er på ca. 20-25 sauer (NKS) med lam som beiter fra mai til månedsskiftet september/oktober. Kystlyngheia er i relativt dårlig tilstand, da den stedvis er i tidlig gjengroingsfase med bjørk. Feltsjiktet domineres med einer og stedvis med blokkebær og et tykt mosedekke. Det finnes lite røsslyng i heiene.

Fremmede arter:

Ingen fremmede arter registrert.

Kulturminner:

Steintufter etter en sommerfjøs på nordsida av øya.

Skjøtsel og hensyn:

Lokaliteten må sees i sammenheng med resten av landskapet på øya. Bjørkeoppslaget midt på øya tyder på at det har vært en fase i nyere tid der beitetrykket har vært for lavt og bjørka har fått etablert seg. Den massive einerforekomsten tyder også på utilstrekkelig beitetrykk i nyere tid. Tilgroing med einer er typisk i regionen for gjengroende, kalkrike lyngheier og naturbeitemarker. Med tanke på strandengene virker beitetrykket å være optimalt. Det må også tas i betraktning at strandengene også beites av hvitkinngås og grågås. Strandengene er viktig for ulike ender og vadere og et for høyt antall beitedyr vil kunne forstyrre hekkesesongen til vadere og ender som hekker i strandenglokaliteten.

Det anbefales ikke høyere beitetrykk på sommerhalvåret, men beiting med gammelnorsk sau (GNS) kan da være et alternativ på vinterhalvåret for å få bedre avbeiting av einer og bjørk. Eldre raser kan i større grad beite på mindre attraktive vekster og vil bedre kunne forhindre eventuell gjengroing enn nåværende beiting med sau, samtidig som mangfoldet av urter i mindre grad vil påvirkes negativt ved høyere beitetrykk.

Det bør vurderes å tynne ut bjørk i avmerkede områder på skjøtelskartet og kontrollere at bjørka ikke brer seg utover partiene den vokser i dag. Når det gjelder einer fjernes denne mest effektivt gjennom å svi av egnede felt under optimale forhold. Døde einerkvister bør fjernes manuelt mer ryddesag eller tang etter brannen for å unngå at søyer kan skade jur. Sviing vil også kunne fjerne en del av det tykke mose dekket som begrenser oppvekst av gras og urter.

Del av helhetlig landskap:

Sammen med Tenna utgjør Buøya viktige og store åpne naturtypekompleks med kystlyngheie, naturbeitemark og strandeng. Områdene er viktige beitemarker og er også viktige leveområder for en rekke våtmarksfugler.

Verdibegrunnelse:

Lyngheiene på Buøya er til dels svært artsrike som følge av at øya hovedsakelig består av kalkspatmarmor. Ulike orkideer og andre mer eller mindre sjeldne kalkindikatorer arter bl.a. den rødlistede ormetunga (VU) finnes spredt over store deler av øya. Lokaliteten er i relativt dårlig tilstand til tross for at gjengroinga stort sett er konsentrert i noen få bjørkedominerte partier. Einer brer seg og dominerer i feltsjiktet. I fuktigere deler av lyngheia er mosedekket tykt og kvelende for andre arter. Røsslyngen opptrer sporadisk og beskjedent. Av lyngarter dominerer blokkebær (i fuktige typer) og krekling. Mens strandenglokaliteten på øya er i svært god tilstand, er lyngheia i relativt dårlig tilstand med svak hevd. Beitetrykket er ikke tilstrekkelig for å redusere gjengroinga. Det finnes også lite røsslyng. Brenning kan forbedre kvaliteten på lyngheia og øke verdien på sikt. Det legges lite vekt på rødlistede funn av fugler, da disse stort sett er av eldre dato og først og fremst er knyttet til den store strandenglokaliteten på øya. Kystlyngheia på Buøya får verdi C, lokalt viktig.

Merknad:

5 Bilder

Bilde 1. Store deler av kystlyngheia på Buøya er kalkrik med innslag av arter som vårmarihånd, blåstarr og fjellfrøstjerne. Einerdominansen indikerer svak hevd og gjengroing.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Bilde 2. Beitedyr i strandengparti på Buøya.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Bilde 3. Parti midt på Buøya med bjørkedominans, tett mosedekke og mye einer i feltsjikt.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

*Bilde 4. Strandengene i den sørlige delen av Buøya er store, sammenhengende og har høy verdi.
Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.*

*Bilde 5. Kalkrik, mose og einerdominert kystlynghei på vestsida av Buøya. Vårmarihånd er en god kalkindikator.
Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.*

6 Videreførende informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNS hjemmesider:

<http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

7 Kilder

- Bratli, H. (2014). Faktaark for strandeng og strandsump.
- Direktoratet for naturforvaltning. (2007). Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).
- Direktoratet for naturforvaltning. (2012). Faggrunnlag for kystlynghei. DN-rapport.
- Fremstad, E. (1997). Vegetasjonstyper i Norge. – *NINA temahefte 12*: 279.
- Henriksen S. & Hilmo O. (red) (2015). Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.
- Jordal, J. B. (2014). Faktaark for Kystlynghei.
- Langmo, S. H. L. Hasvik, Å. Olsen, O. & Oldervik, F. G. 2018. Re-kartlegging av naturtyper knyttet til kulturlandskapet i Lurøy, Herøy og Træna kommuner, Nordland fylke. Bioreg AS rapport 2019: 08.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Elven, R. et al. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland 2A. Beskrivelser for region Sør-Helgeland. Økoforsk, NAVF. Universitetet i Trondheim.
- Shimmings, P., Bakken, J. & Carlsen, T.H. 2020. Overvåking av rastende hvitkinngjess langs norskekysten våren 2020. NOF-Rapport 2020-6. 33 s.

Vedlegg

Vedlegg 1: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjytte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjutte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m

- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskuffer etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.